

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده علوم سیاسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
در رشته روابط بین الملل

عنوان:

نقش آمریکا در بحران ۲۰۰۸ گرجستان

استاد راهنما:

دکتر رؤیا منتظمی

استاد مشاور:

دکتر جعفر قامت

پژوهشگر:

نجمه سلیمانی کاریز مه

زمستان ۸۹

بمسکرم و قدردانی از تمام کسانی که اینجانب را در انجام این تحقیق یاری نمودند، بویژه سرکار خانم دکتر رویا منطقی استاد راهنما بخاطر تمام راهنمایی ها و حمایت های موثر ایشان و نیز جناب آقای دکتر جعفر قاسم استاد مشاور که اراده مناسب این تحقیق بدون یاری ایشان میسر نمی گردید.

این اثر را تقدیم می کنم به:

پدر، مادر و خواهر عزیزم که تمام زندگی، عشق و بهانه بودنم هستند.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد
اینجانب **نجمه سلیمانی کاریزمه** دانش آموخته مقطع
کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۰۰۱۲۷۴
در رشته **روابط بین الملل** که در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۰ از
پایان نامه خود تحت عنوان **نقش آمریکا در بحران ۲۰۰۸**
گرجستان با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام
بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط
اینجانب بوده و در مواردی از دستاوردهای علمی و
پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب،
مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و
رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر
مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی
(هم سطح، پایین تر و یا بالاتر) در سایر
دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر
گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و
... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه
معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود
، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی
مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار
نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه
ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ
دانشجوی کارشناسی ارشد خانم نجمه سلیمانی
کارنامه از پایان نامه خود دفاع کرده و
با نمره
و با درجه
تصویب قرار گرفت.
مورد

امضاء استاد راهنما

بسمه تعالی دانشکده علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی (این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)	
نام واحد دانشگاهی: تهران کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه ۱۰۱۲۰۸۱۰۸۹۱۰۰۲:
عنوان پایان نامه: نقش آمریکا در بحران ۲۰۰۸ گرجستان	
نام و نام خانوادگی دانشجو: نجمه سلیمانی کاریزمه شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۰۱۲۷۴ رشته تحصیلی: روابط بین الملل	تاریخ شروع پایان نامه: ۸۹/۲/۲۲ تاریخ اتمام پایان نامه: ۸۹/۱۱/۲۷
استاد/ استادان راهنما: خانم دکتر رویا منتظمی استاد/ استادان مشاور: آقای دکتر جعفر قامت	
آدرس و شماره تلفن: تهران شهری - خیابان فدائیان اسلام - خیابان شهید نفری - کوچه شهید امیر حسین عظیمی - پلاک ۳۰ - طبقه چهارم	
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روشهای اجرا و نتایج به دست آمده): جمهوری گرجستان به دلیل واقع شدن در منطقه ی مهم قفقاز همواره از اهمیت فوق العاده ای برخوردار بوده است. قدرتهای بزرگ، کوشیده اند تا با تسلط براین منطقه از منابع سرشار آن بهره گیرند. تقابل منافع روسیه و آمریکا، همراه با اختلافات داخلی موجود در گرجستان، این کشور را با بحرانهای متعددی روبرو کرده است. آنچه در اوت ۲۰۰۸ روی داد، ناشی از همین اختلافات داخلی و نیز تقابل منافع آمریکا و روسیه در این کشور کوچک قفقازی بود. این بحران که به جنگ محدود میان روسیه و گرجستان منجر شد، علل متعددی را در خود داشت که از جمله مهمترین آنها نقش آمریکا در تحریک روسیه و در نهایت، ورود روسیه به بهانه ی حمایت از اوستیایی ها به صحنه ی درگیری بود. آمریکا که با انقلاب گل رز دولت مورد نظر خود را در گرجستان روی کار آورده بود، با حمایت های خود از گرجستان در خصوص عضویت این کشور در ناتو و نیز عبور خطوط لوله ی انرژی از خاک گرجستان،	

مهمترین نقش را در خصوص تحریک روسیه و رویارویی نظامی روسیه و گرجستان در اوت ۲۰۰۸ ایفا نمود .

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه
مناسب است
تاریخ و امضا:

مناسب نیست

فهرست مطالب
عنوان
صفحه

مقدمه

.....

فصل ۱ و

۱

۱-۱ بیان مسئله

.....

.....

..... ۵

۱-۲ اهداف

تحقیق

.....

..... ۷

۱-۳- اهمیت و انگیزش موضوع در

انتخاب.....

۷

۱-۴- سوالات تحقیق

.....
.....

۷

۱-۵- فرضیه و متغیر های

تحقیق.....

.....

۸

۱-۶- تعریف

مفاهیم.....

.....

۸

۱-۷- روش گرد آوری

اطلاعات.....

.....

۹

۱-۸- قلمرو

تحقیق.....

.....

۱۰

۱-۹- محدودیت ها و مشکلات

تحقیق.....

.....

۱۰

۱-۱۰- روش

تحقیق.....

.....

۱۰

۱-۱۱- پیشینه و ادبیات

تحقیق.....

.....

۱۰

۱-۱۲- سازماندهی

تحقیق.....

.....

۱۲

فصل دوم فصل دوم: چارچوب نظری پژوهش نظریه ی واقع

گرایی

(واقع گرایی کلاسیک و نواقع گرایی)

۱-۲- واقع

..... گرایى

.....

..... ۱۵

۱-۱-۲- واقع گرایى

..... کلاسیک

.....

..... ۱۶

۲-۱-۲- نوواقع

..... گرایى

.....

..... ۲۶

فصل سوم: نگاه کلی به گرجستان

۱-۳- جغرافیای

..... گرجستان

.....

..... ۳۲

۱-۱-۳- جغرافیای

..... طبیعی

.....

..... ۳۲

۲-۱-۳- جغرافیای سیاسی

..... گرجستان

.....

..... ۳۴

۲-۳- تاریخ

..... گرجستان

.....

..... ۳۵

۲-۳- ۱- پیشینه ی تاریخی گرجستان تا پیش از تشکیل

..... اتحاد جماهیر شوروی. ۳۵

۲-۲-۳- گرجستان در قالب اتحاد جماهیر

..... شوروی.

..... ۴۰

۳- ۲- ۳- گرجستان پس از

..... استقلال.

.....

..... ۴۳

	۳-۳- پیش زمین‌ه ی تاریخی مناطق جدایی طلب	
.....	گرجستان	۴۶
	۳-۳-۱- اوستیای	
.....	جنوبی
.....
.....	۳-۳-۱- جمعیت اوستیای
.....	جنوبی
.....
	۳-۳-۲-
.....	آبخازیا
.....
.....	۳-۳-۱- ترکیب جمعیتی
.....	آبخازیا
.....
	۳-۳-۳- آجاریا
.....
.....
	۳-۳-۱- جمعیت و بافت جمعیتی
.....	آجاریا
.....
	۳-۴- اقتصاد
.....	گرجستان
.....
	۳-۵- ساختار سیاسی در
.....	گرجستان
.....

فصل چهارم: اهمیت قفقاز و گرجستان، برای روسیه و آمریکا

	۴-۱- اهمیت راهبردی منطقه ی	
.....	قفقاز
.....

۴-۱-۱- تقابل آمریکا و روسیه در منطقه ی قفقاز.....	۶۵
۴-۱-۲- عوامل اثر گذار بر امنیت منطقه ی قفقاز.....	۶۹
۴-۲- گرجستان و روسیه.....	۷۰
۴-۲-۱- اهمیت سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی گرجستان برای روسیه.....	۷۰
۴-۲-۲- روابط سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی گرجستان و روسیه.....	۷۳
۴-۲-۳- اختلافات گرجستان و روسیه.....	۷۵
۴-۳- گرجستان و آمریکا.....	۸۵
۴-۳-۱- اهمیت سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی گرجستان برای آمریکا.....	۸۵
۴-۳-۲- روابط سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی گرجستان و آمریکا.....	۹۰
۴-۳-۳- اختلافات گرجستان و آمریکا.....	۹۴

فصل پنجم: انقلاب گل رز

۵-۱- چگونگی شکل گیری انقلاب گل رز.....	۹۶
۵-۱-۱- پیش از انتخابات.....	۹۷
۵-۱-۲- انتخابات و پس از آن.....	

.....
..... ۱۰۱ .
..... ۳-۱-۵ - وعده‌های انقلاب گل
..... رز
..... ۱۰۴
..... ۲-۵ - زمینه‌های شکل‌گیری انقلاب گل
..... رز
..... ۱۰۵
..... ۱-۲-۵ - زمینه‌های داخلی موثر بر وقوع انقلاب گل
..... رز
..... ۱۰۵
..... ۲-۲-۵ - زمینه‌های خارجی موثر بر وقوع انقلاب گل
..... رز
..... ۱۱۵
..... ۱-۲-۲-۵ - نقش ایالات متحده در انقلاب گل رز در
..... گرجستان
..... ۱۲۱
..... ۳-۵ - پیامدهای انقلاب گل
..... رز
..... ۱۲۴
..... ۱-۳-۵ - پیامدهای داخلی انقلاب گل
..... رز
..... ۱۲۴
..... ۲-۳-۵ - پیامدهای خارجی انقلاب گل
..... رز
..... ۱۲۶
.....
..... فصل ششم: آغاز بحران گرجستان و نقش آمریکا در ایجاد آن
..... ۱-۶ - هژمونی طلبی
..... آمریکا
..... ۱۳۳
..... ۱-۱-۶ - ناتو و مسئله گسترش به
..... شرق
..... ۱۴۳
..... ۱-۱-۱-۶ - تاریخچه شکل‌گیری
..... ناتو
..... ۱۴۳

۱-۱-۱-۲-اهداف ناتو از گسترش به شرق	۱۵۰
۱-۱-۱-۳-گسترش ناتو به قفقاز جنوبی	۱۵۳
۱-۱-۱-۴-ناتو و گرجستان	۱۵۵
۱-۱-۱-۵-مراحل عضویت گرجستان در ناتو	۱۵۸
۱-۱-۱-۵-۱-برنامه مشارکت برای صلح	۱۵۸
۱-۱-۱-۵-۲-طرح اقدام مشارکت انفرادی	۱۵۹
۱-۱-۱-۵-۳-مذاکرات فشرده و سخت	۱۶۰
۱-۱-۱-۵-۴-برنامه طرح اقدام عضویت	۱۶۰
۱-۱-۱-۶-سازمان امنیت و همکاری اروپا	۱۶۲
۱-۱-۱-۷-استراتژی روسیه در قبال گسترش ناتو به شرق	۱۶۳
۱-۱-۱-۷-۱-سیر تاریخی روابط روسیه و ناتو	۱۶۴
۱-۱-۱-۷-۲-دلائل مخالفت روسیه با گسترش ناتو	۱۶۸
۱-۱-۱-۷-۳-واکنش روسیه به گسترش ناتو	۱۷۲

منطقه.....	۶-۱-۲- عبور خط لوله ي نفت و گاز از
۱۷۶.....	
.....	۶-۲- میانجی گري فرانسسه و خاتمه درگیری ها
.....	
.....	۶-۳- پیامدهای بحران ۲۰۰۸
.....	گرجستان
.....	
.....	۱۸۳.....

نتیجه گیری

.....	
.....	
.....	۱۹۱.....

ضمائم

ضمیمه ي الف) مصاحبه

.....	
.....	
.....	۱۹۸.....
.....	ضمیمه ي ب) روزشمار رویدادهای بحران ۲۰۰۸
.....	گرجستان
.....	۲۰۱.....

منابع و مآخذ

.....	
.....	
.....	۲۰۶.....

فهرست جداول و تصاویر

عنوان

صفحه

جدول شماره ۳-

.....	۱.....
.....	
.....	۴۳.....
.....	جدول شماره ۳-۲
.....	
.....	
.....	۵۴.....
.....	جدول شماره ۳-۳
.....	

.....

..... ۵۹.....

..... جدول شماره ۱-۵

.....

.....

..... ۱۲۰.....

..... جدول شماره ۲-۵

.....

.....

..... ۱۲۲.....

..... جدول شماره ۱-۶

.....

.....

..... ۱۴۹.....

..... تصویر شماره ۱

.....

.....

..... ۲۰۵.....

..... تصویر شماره ۲

.....

.....

..... ۲۰۵.....

مقدمه

در پی فروپاشی «اتحاد جماهیر شوروی»^۱ و تجزیه ی آن به دولتهای مستقل ، علاوه بر ایجاد تغییراتی در ساختار نظام بین الملل ، فضای جدیدی در مناطق مختلف جهان مخصوصاً در جمهوری های سابق، بوجود آمد. بسیاری از دولتهای تازه استقلال یافته نه تنها آماده ی استقلال نبودند، بلکه میل قلبی دولتمردان و مردم نیز این بود که مانند سابق به حیات سیاسی خویش ادامه دهند.

^۱-Union of Soviet Socialist Republics

بسیاری از این کشورها پس از استقلال نیز همچنان توسط مقامات دوران شوروی اداره می شدند. اما با گذشت زمان، نسل جدید رهبران، آماده ی جایگزینی با آنان شدند که این روند در برخی موارد با خشونت و در برخی دیگر نظیر «انقلابهای رنگی»^۱، آرام و مسالمت آمیز طی شد.

این رهبران جدید، اغلب بر خلاف اسلاف خویش، تمایلات کمتری نسبت به نزدیکی به «روسیه»^۲ داشتند و بیشتر خواهان نزدیکی به غرب (اروپا^۳ و آمریکا^۴) و نهاد های یورو- آتلانتیکی بودند. این تمایل، متقابلاً از سوی غرب نیز وجود داشت؛ به عبارت دیگر غرب مخصوصاً ایالات متحده پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، به تدریج به دنبال این بود که از خلاء پدید آمده ی ناشی از این فروپاشی بهره برده و «هژمونی» خود را در این مناطق بسط دهد و به منابع سرشار انرژی آن دسترسی پیدا کند.

در این میان، روسیه نیز که از این مناطق به عنوان «خارج نزدیک»^۵ یاد می کند و آن را در حوزه ی منافع حیاتی خود می داند، تلاشهای فراوانی را در جهت جلوگیری از، از دست دادن نفوذ سنتی خود می کند. با این اوصاف شاهد نوعی تقابل منافع میان روسیه و آمریکا در مناطق سنتی نفوذ روسیه هستیم.

در چنین شرایطی اختلافات روسیه با جمهوری ها مزید بر علت شده و کفه ی ترازو را به نفع ایالات متحده سنگین تر می کند.

نمونه ی دقیق و عینی این موارد «گرجستان»^۶ است که پس از فروپاشی شوروی و طی یک دوره ی کوتاه هرج و مرج و جنگ داخلی با روی کار آمدن «ادوارد شوارد نادره»^۷ که مدتی نیز به عنوان وزیر امور خارجه ی شوروی فعالیت می کرد، توانست به آرامش نسبی دست یابد.

^۱-Color Revolution

^۲- Russia

^۳-Europ

^۴-United States of America

^۵-near abroad

^۶-Georgia

^۷-E. Shevardnadze

این جمهوری، با هدایت این سیاستمدار کهنه کار که خود تمایلات غرب گرایانه داشت، اما تلاش می کرد روابط برابری را با روسیه و آمریکا در پیش گیرد، توانست با غلبه بر مشکلات داخلی روی آرامش و ثبات را ببیند. البته در این بین، نباید از کمک های فراوان غرب برای دستیابی به این ثبات چشم پوشی کرد.

به هر روی، وی تا سال ۲۰۰۳ زمام قدرت را در این کشور قفقازی بر عهده داشت. در این سال، با وقوع انقلابی موسوم به «انقلاب گل رز»^۱ جای خود را به سیاستمداری جوانتر و با تمایلات غرب گرایانه ی شدیدتری داد. «میخائیل ساکاشویلی»^۲ در سایه ی نارضایتی های داخلی ناشی از فساد مالی و نیز کمک های فراوانی که از سوی ایالات متحده و نهادهای غیر دولتی نظیر «بنیاد جامعه ی باز»^۳ شد، توانست به قدرت دست یابد.

وی که تنها راه تحقق آرمانهای ملی خود را نزدیکی به ساختارهای غربی می دانست، از همان ابتدا بنای ناسازگاری با روسها را برداشت. دستگیری دیپلماتهای روسی در گرجستان به اتهام جاسوسی، ایراد اتهام به روسیه در خصوص دخالت در امور داخلی گرجستان در واحدهای خود مختار «آبخازیا»^۴ و «اوستیای جنوبی»^۵ و اقداماتی از این دست موجب تحقیر و خشم روسها شد.

اما این روند به همین جا ختم نشد و ساکاشویلی عزم خود را برای پیوستن به «ناتو»^۶ جزم کرد. البته شواردناده پیشتر نیز مسئله ی عضویت گرجستان در ناتو را مطرح کرده بود؛ اما با حمایتی از سوی غرب همراه نشده بود. روسها هرگز نزدیکی ناتو به مرزهایشان را نمی پذیرفتند. در کنار این موضوع اصرار ساکاشویلی مبنی بر عبور خط لوله ی انرژی از خاک گرجستان که در صورت تحقق تا حدودی روسها را از انحصار ترانزیت انرژی دور می کرد، سبب خشم هر چه بیشتر روسها شد.

^۱-Rose Revolution

^۲- M.Saakashvili

^۳-Open Society Institute (OSI)

^۴-Abkhazia

^۵- South Ossetia

^۶- North Atlantic Treaty Organization (NATO)

مجران اوت ۲۰۰۸ گرجستان که در نتیجه ی حمله ی ارتش گرجستان به روستاهای اوستیای جنوبی و کشته شدن شهروندان اوستیایی(که غالبا دارای تابعیت روسی هستند) و صلح بانان روسی که برای استقرار صلح در این منطقه حضور دارند ، به وقوع پیوست و منجر به جنگ محدود و کوتاه مدت میان روسیه و گرجستان گردید.

هدف از این تحقیق بررسی ابعاد حادثه ی اوت ۲۰۰۸ نیست؛ بلکه هدف بررسی چگونگی ایفای نقش ایالات متحده در بروز آن می باشد. در این تحقیق تلاش می شود تا مهمترین اقدامات آمریکا که موجب تحریک روسیه و زمینه ساز وقوع مجران ۲۰۰۸ گرجستان شد، بررسی گردد.

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ - بیان مسئله

شاید به جرات بتوان بجران ۲۰۰۸ گرجستان را پس از حمله ی نظامی آمریکا به عراق^۱ و سقوط «صدام حسین»^۲، یکی از مهمترین وقایع پس از سال ۲۰۰۰ نامید. بحرانی که به جنگ محدود میان روسیه و گرجستان انجامید و منجر به زور آزمایی دو ابر قدرت قدیم (روسیه و آمریکا) به همراه بازیگران جدید (اروپا) در مقابل یکدیگر شد. در ۷ اوت ۲۰۰۸، در آستانه ی آغاز بازیهای المپیک ۲۰۰۸، نیروهای نظامی گرجستان، شبانه با حمله به «استان خودمختار اوستیای جنوبی»، شهر «تسخینوالی»^۳ پایتخت این جمهوری را به اشغال خود در آوردند. اندکی پس از این رویداد، نیروهای نظامی روسیه با حمله به گرجی ها، آنان را آماج حملات خود قرار داده و شروع به پیش روی به سمت شهر «تسخینوالی» کردند. این امر تا به آنجا ادامه داشت که روسها علاوه بر باز پس گیری شهر مذکور تا نزدیکی شهر «تفلیس»^۴ پایتخت گرجستان نیز پیش روی کرده و نیروهای گرجی را به عقب راندند.

^۱-Iraq

^۲-Saddam Hussein

^۳- Tskhinvali

^۴-Tbilisi

اگر نگاهی به تاریخ گرجستان بیندازیم ، خواهیم دید که این کشور تا سال ۱۹۹۱ جزئی از اتحاد جماهیر شوروی بود. اما سوال اینجاست که در این مدت چه اتفاقی افتاده است که گرجستان (یک کشور کوچک با امکانات محدود) خود را در شرایطی قرار می دهد که مجبور به رویارویی با روسیه (یک کشور بزرگ با امکانات وسیع) می شود.

گرجستان همواره ادعا میکند که «جمهوری خودمختار آبخازیا» و «استان خود مختار اوستیای جنوبی» متعلق به این کشورند و باید تحت حاکمیت این کشور باشند. در مقابل روسیه به کمک مناطق مذکور آمده و ادعای استقلال آنان را تایید می کند.

اما سوال دیگری که در اینجا مطرح می گردد ، این است که اهمیت گرجستان چیست که غرب تا این حد بر روی آن سرمایه گذاری می کند ؟

پاسخ این سوال را باید در علل اهمیت منطقه ی قفقاز جستجو کرد که برخی از آنها عبارتند از :

۱- حلقه ی واسط میان شرق و غرب (اروپا و آمریکا از يك سو و آسیا از سوی دیگر)؛

۲- منابع عظیم انرژی در «دریای خزر»^۱؛

۳- مسیر ترانزیت انرژی؛

۴- نزدیکی به روسیه (در شمال) و ایران^۲ (در جنوب شرقی)؛

رویارویی روسیه و گرجستان که در اوت ۲۰۰۸ روی داد ، علل بسیاری را در خود نهفته داشت. به اعتقاد پژوهشگر این عوامل در چند بخش قابل بررسی است که مهمترین آنها عبارتند از: جدایی طلبی اوستیایی ها ، جاه طلبی های رئیس جمهور گرجستان «میخائیل ساکاشویلی» و ارزیابی اشتباه وی از حمایتهای خارجی، مداخله ی روسیه در امور داخلی گرجستان و حمایت از جدایی طلبان این کشور و نهایتا هژمونی طلبی آمریکا در منطقه .

^۱ -Caspian Sea

^۲ -Iran